

УДК 373.3.017:502]:791.228
DOI: 10.24144/2524-0609.2022.50.56-58

Гарбар Світлана Володимирівна
викладач кафедри дошкільної освіти
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна
skolontay@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-3013-2015>

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ У ФОРМУВАННІ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті схарактеризовано сутність понять «природознавча компетентність», «формування природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку», «мультиплікаційні фільми»; проаналізовано потенційні можливості використання мультиплікаційних фільмів; визначено критерії добору мультиплікаційних фільмів з точки зору їх придатності для використання як засобу формування природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку. Методи дослідження: теоретичні (аналіз літератури з проблем дослідження), емпіричні (педагогічні спостереження, створення спеціальних діагностичних ситуацій). З'ясовано, що мультиплікаційні фільми виконують неабияку виховну, пізнавальну, розвивальну та навчальну функції. Визначено критерії добору мультфільмів з точки зору їх придатності для використання у формуванні природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку. Виділено дитячі мультиплікації, які варто використовувати у роботі з дітьми. Запропоновано систему тематичного планування перегляду мультиплікаційних фільмів для дітей молодшого шкільного віку, яка передбачає три етапи роботи: підготовчий, переглядовий, рефлексивний. З'ясовано рівні природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку, що дозволяють виокремити низький, середній та високий.

Ключові слова: природознавча компетентність, формування компетентності, мультиплікаційні фільми, діти молодшого шкільного віку.

Вступ. Становлення нової освітньої парадигми, інтенсивний розвиток сучасних технологічних процесів, не залишаються осторонь процесу навчання, виховання та розвитку підростаючого покоління. Безперечний вплив на розвиток дітей молодшого шкільного віку мають засоби масової інформації, а саме мультиплікаційні фільми. Такі засоби мають універсальні дидактичні можливості, які дають змогу навчати дітей з урахуванням їхніх індивідуальних і вікових можливостей. Тому, виникає потреба у дослідженні механізмів впливу мультиплікаційних фільмів та виокремленні педагогічних умов їх використання для формування природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання мультиплікаційних фільмів є предметом вивчення українських та зарубіжних вчених, зокрема Л.Баженова, Є.Захарова, Н.Капельгородська, Б.Крижанівський, Б.Степанцева, А.Дрозд, Н.Северенчук, Л.Чорна, І.Шульга, О.Шупик, та ін. Аспекти формування природознавчої компетентності дітей висвітлено в доробках В.Бусленко, Н.Горопахи, К.Крутій, О.Кононко, Г.Марочко, В.Маршицької, З.Плохій, Г.Тарасенко. Проте питання потенційних можливостей використання мультиплікаційних фільмів у формуванні природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку досліджено недосконало й потребує подальших наукових розробок.

Мета статті: проаналізувати потенційні можливості використання мультиплікаційних фільмів у формуванні природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку. **Методи дослідження:** теоретичні – аналіз літератури з проблем дослідження; емпіричні – педагогічні спостереження освітнього процесу, створення спеціальних діагностичних ситуацій.

Виклад основного матеріалу. У контексті обґрунтування досліджуваної проблеми передбачено характеристику ключових понять: «природознавча компетентність», «формування природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку»,

«мультиплікаційні фільми». Проведений науковий пошук дозволяє трактувати природознавчу компетентність, як особистісне утворення, що характеризує здатність дітей розв'язувати доступні соціально і особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні задачі, пов'язані з реальними об'єктами природи у сфері відносин «людина — природа» [1].

Молодший шкільний вік — сенситивний період до соціоприродних впливів та формування природознавчої компетентності.

Формування природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку – складний цілеспрямований процес становлення індивідуальної інтегративної якості особистості дитини, що передбачає вирішення таких основних завдань: формування цілісної природничо-наукової картини світу, що охоплює систему знань, уявлень про закономірності у природі та місце людини в ній; формування елементарних уявлень і понять про об'єкти та явища природи, їхні взаємозв'язки у системі «жива – нежива природа», «природа – людина», усвідомлення свого місця у навколишньому світі; формування дослідницьких умінь та умінь учнів спостерігати за об'єктами та явищами живої і неживої природи; вироблення умінь розкривати причинно-наслідкові зв'язки у природі; формування навиків самостійної роботи учнів з інформацією; засвоєння норм етичного, естетичного, морального ставлення людини до природи.

В контексті дослідження, мультиплікаційні фільми визначаємо, як універсальний багатогранний засіб розвитку дитини у сучасному візуально насиченому світі. Виразні засоби мультиплікації є найбільш природними для дитячого віку стимуляторами творчої активності та мислення» [4, с.188].

У формуванні природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку вважаємо доцільним використання мультиплікаційних фільмів, що впливають на свідомість дітей і, з одного боку, виконують виховну функцію, з іншого – пізнавальну, розвивальну та навчальну. Адже, за допомогою дитячої мультиплікації, в дітей більш успішно формується

уміння аналізувати об'єкти природи, порівнювати їх, виділяти істотні ознаки та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки у природі тощо.

Аналіз наукових джерел дав можливість схарактеризувати критерії добору мультфільмів з точки зору їх придатності для використання у формуванні природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку, зокрема: емоційна та мовленнєва насиченість мультиплікаційного фільму; відповідність мультиплікації можливостям дитячого сприймання; яскравість, оригінальність, що призводить до легкого запам'ятовування сюжету; зв'язок фільму з реальною життєвою ситуацією дитини, її відносинами з довкіллям.

Таким чином, використання мультиплікаційних фільмів дає змогу зробити процес засвоєння навчального матеріалу більш живим, цікавим, проблемним, переконливим і емоційним; контролювати сприймання та засвоєння інформації, вносити свої корективи у процес навчання за допомогою відео. Однак, варто пам'ятати, що ефективність впливу мультиплікаційних фільмів залежить від мультиплікаційної продукції, що «споживає» дитина.

Наша експериментально-дослідна робота проводилася на базі Уманського ЗЗСО № 11 з дітьми та педагогами початкової ланки освіти.

В процесі бесіди з педагогами, ми намагалися з'ясувати, які методи найчастіше використовуються на заняттях з метою формування природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку. Так, 35% педагогів назвали словесні методи (бесіда, розповідь, пояснення, диспут); 45% – практичні методи (розпізнавання, визначення, спостереження, експеримент, моделювання, читання підручника, науково-популярної літератури); 20% – педагогів у своїй роботі з молодшими школярами застосовують наочні методи навчання (ілюстрування та демонстрація).

Результати проведеної бесіди свідчать, що педагоги використовують дидактичні ігри, ігрові вправи, цікаві пізнавальні завдання (ребуси, кросворди, анаграми та інші), практичну, дослідницьку і проблемно-пошукову роботу. Однак, мультиплікаційні фільми, як засіб формування природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку, не використовуються.

Наступним етапом нашого експерименту, була робота з дітьми, що передбачала використання таких мультиплікаційних фільмів: «Фіксики» (головними героями мультфільму є казкові фіксики, які живуть всередині різних приладів, все знають та із задоволенням діляться знаннями з головним героєм школярем Дім Дімічем), «Моя країна Україна» (історія міст, селищ або унікальних природних об'єктів України), «Цікава наука» (про наукові досягнення в області фізики, географії, біології, астрономії та інших галузях), «Смішарики. Пін Код» (пізнання цікавих фактів про навколишній світ та його будову), «Історія квітів» (знайомство дітей з життєвим циклом рослин), «Моя країна Україна» (казка, легенда, міф про конкретну місцину України).

Методика використання мультиплікаційних фільмів структурно містила такі етапи роботи: підготовчий; переглядовий; заключний. Підготовчий етап передбачав введення дітей у сюжетну лінію за допомогою бесіди. Переглядовий етап включав роботу із сюжетним матеріалом, використовуючи стоп-кадр. При цьому застосовували різні методи і прийоми (відповіді на запитання, озвучування мікро-сюжетів, коментування, вибіркового опису дій і ситуацій, визначення особистісно-значущих ситуацій тощо), що сти-

мулювали розвиток емоційно-чуттєвої сфери дітей, сприяли розумінню взаємозалежностей, що існують у природі, необхідності дбати про природне різноманіття, універсальної цінності природи. На заключному, етапі активізували дітей та максимально «включили» кожну дитину в сюжет. Для цього запропонували дітям поставити запитання за змістом сюжету або пофантазувати щодо розвитку сюжету на кшталт «а що було б, якби...», «якби я був..., то...» тощо [2]. В процесі заключного етапу ми звертали увагу дітей на яскраво виражені ознаки об'єктів природи, оперували різними способами дії (зіставляти, узагальнювати, виділяти суттєві для об'єкта взаємозв'язки з іншими об'єктами), використовували індивідуальний досвід пізнання природи. Так, мультиплікаційні фільми сприяли кращому розумінню природничого змісту, що вимагали зосередженості, вдумливості, спостережливості.

В контексті дослідження, засобами мультиплікаційних фільмів, ми з'ясували рівні природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку, що дозволяє виокремити низький, середній та високий.

Низький рівень (5%) – не в повній мірі вміють порівнювати, узагальнювати, класифікувати, систематизувати об'єкти природи, порівнювати предмети, об'єднувати їх в певну групу, встановлювати певну послідовність між ними. Не знають норм і правил поведінки в природі, не здатні осмислювати згубну дію людини на природу.

Середній рівень природознавчої компетентності (65%) – учні, в яких є розуміння, усвідомлення логічних операцій, формуються переконання про необхідність їх виконання. Порівнюючи близькі об'єкти природи, більше виділяють подібних і менше відмінних ознак. Присутні уявлення про значення об'єктів природи, закладені основи екологічних знань та переконань.

Високий рівень природознавчої компетентності (30%) – мислення учнів на рівні природничих знань, переконань. При порівнянні об'єктів природи за основу беруть спільні істотні ознаки предметів і явищ природи. Оперують узагальнюючими термінами, образами конкретних предметів. Уміють моделювати екологічну поведінку, оцінюють екологічний стан навколишнього середовища, володіють знаннями природоохоронної діяльності.

Таким чином, рівні сформованості природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку дозволяють констатувати ефективність використання мультиплікаційних фільмів, що дозволяють пробуджувати в учнів пізнавальний інтерес до вивчення природознавства, спрямовувати їх на формування мотиваційних установок, ціннісних орієнтацій у ставленні до природи та відчуття себе як невід'ємної частини навколишнього світу, виховувати почуття обов'язку і відповідальне ставлення до природи, людей і праці.

Однак, використання мультиплікаційних фільмів передбачає знання педагога методики використання мультиплікації та підготовленість до вибору сюжетів дитячої мультиплікації продукції, що найбільше впливає на формування природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку; підготовленість педагога та дітей до творчої діяльності в процесі перегляду мультфільмів; позитивний психологічний клімат освітнього процесу; використання ігор, педагогічних ситуацій та бесід з дітьми із вбудованими відео-сюжетами [3].

В результаті проведеної експериментально-дослідної роботи ми виокремили переваги використання мультиплікаційних фільмів, які полягають у тому,

що досягається висока результативність у засвоєнні матеріалу і формуванні вмінь, підвищується пізнавальна активність дітей, розвиток аналізу й самоаналізу, діти вчать критично мислити, дискутувати, самостійно приймати рішення. Тож, використання дитячої мультиплікації дає можливість доповнити заняття різноманітною інформацією та заохочують дітей до пізнання навколишньої дійсності.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні висновки. Мультиплікаційні фільми можна вважати ефективним засобом формування природознавчої компетентності дітей молодшого шкільного віку про що свідчить результат дослідження. Проаналізувавши потенційні можливості використання мульти-

плікаційних фільмів, можемо констатувати, що вони дозволяють забезпечити зворотній зв'язок у процесі навчання; зробити навчання більш ефективним за рахунок можливостей мультимедійних навчальних систем; підвищити унаочненість навчального процесу; забезпечити пошук інформації із різноманітних джерел; індивідуалізувати навчання; організувати колективну й групову форми роботи; створювати сприятливу атмосферу для спілкування. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розв'язання досліджуваної проблеми. Подальші наукові дослідження можуть бути спрямовані на розробку методичних аспектів використання мультиплікаційних фільмів.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <http://www.mon.gov.ua/education/average> (дата звернення: 18.02.2022)
2. Колонтаєвська С.В. Особливості використання дитячої мультиплікації як засіб виховання основ культури поведінки старших дошкільників. *Проблеми освіти: збірник наукових праць ВДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»*. 2019. Вип.91. С.241–245.
3. Крутій К.Л. Використання мультфільмів як засобу розвитку зв'язного мовлення дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 10. С.53–63.
4. Силко Р.М. Мульт-терапія як технологія виховання дітей. Активна мульт-терапія. *Вісник ЧНПУ. Сер. Педагогічні науки*. 2014. № 120. С.188–190.

References

1. Derzhavnyi standart pochatkovoї zahalnoi osvity [State standard of primary general education]. <http://www.mon.gov.ua/education/average> [in Ukrainian].
2. Kolontaievska, S.V. (2019). Osoblyvosti vykorystannia dytyachoi multiplykatsii yak zasib vykhovannia osnov kultury povedinky starshykh doshkilnykiv [Features of the use of children's animation as a means of educating the basics of the culture of behavior of older preschoolers]. *Problemy osvity: zbirnyk naukovykh prats VDNU «Instytut modernizatsii zmistu osvity»*, 91, 241-245. [in Ukrainian].
3. Krutii, K.L. (2013). Vykorystannia multfilmiv yak zasobu rozvytku zv'iaznoho movlennia doshkilnykiv [The use of cartoons as a means of developing connected speech of preschoolers]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*, 10, 53–63. [in Ukrainian].
4. Sylko, R.M. (2014). Mult-terapiia yak tekhnolohiia vykhovannia ditei. Aktyvna mult-terapiia [Multi-therapy as a technology of raising children. Active multi-therapy]. *Visnyk ChNPU. Seria: Pedagogichni nauky*, 120, 188–190. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 29.03.2022 р.
Стаття прийнята до друку 05.04.2022 р.

Garbar Svitlana

Lecturer of the Department of Preschool Education
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine

THE USE OF ANIMATED FILMS IN THE FORMATION OF NATURAL SCIENCE COMPETENCE OF CHILDREN OF PRIMARY SCHOOL AGE

Abstract. The article describes the essence of the concepts of «natural science competence», «formation of natural science competence of children of primary school age», «animated films»; analyzed the potential for the use of animated films; the criteria for the selection of animated films from the point of view of their suitability for use as a means of forming the natural science competence of children of primary school age have been determined. Research methods: theoretical (analysis of literature on research problems), empirical (pedagogical observations, creation of special diagnostic situations). It was found out that animated films perform outstanding educational, cognitive, developmental and educational functions. The criteria for the selection of cartoons from the point of view of their suitability for use in the formation of natural science competence of children of primary school age have been determined. Children's animations that should be used in working with children are highlighted. The system of thematic planning of viewing of animated films for children of primary school age is proposed, which provides for three stages of work: preparatory, revision, reflective. The levels of natural science competence of children of primary school age were clarified, which made it possible to distinguish low, medium and high. The expediency of using animated films as a means of forming the natural science competence of children of primary school age is experimentally substantiated, which makes it possible to supplement classes with various information and encourage children to learn the surrounding reality.

Key words: natural science competence, formation of competence, animated films, children of primary school age.